

Raimundus Berengarii o els castellans BELASCUS IOANNIS > *Blasco Ibáñez*, RODERICUS DIDACI > *Rodrigo Díaz*, DIDACUS RODERICI > *Diego Rod(r)iz* > *Ruiz*; així *Arnaldus Garsias* = fill de *Garsia*; ço que seria indicatiu que el *Garcies* o *Gassias* mallorquí degué ser fruit d'una immigració basco-gascona prosperant, i sumada a herència mossàrab (més aviat que d'importació aragonesa o castellana).

Els DERIVATS són autòctons i estranys al tipus cast.-aragonès d'aquest nom. *Le Gassac* és una «rivière» del Tolosà, que de cap manera podem confondre dins els NLL cèltics en -ACUM d'avior romano-celta; car ja apareix amb -acia-, *Garcicum*, en un doc. de 1130; i devia ser prop de l'esgl. de «Stus. Petrus de Guarciaco» a. 995 (*Hist. Lgd.* v, 903, 330).

El cognom *Gassió*, -ció, avui ben conegut en el Princ. (4 p. centrals segons *AlcM*, i també *Mall.*), el troba el *DAG* en el S. XVI a *SColQ.* (ib. 1572 allí *AlcM*) i a *Bna.* en el XVII. Però antigament amb *r*: 1139: *Raimundus de Garsio* (Font i Rius, *C. d. p.*, § 56); *Garsion* a. 1145 (Albon, *Temple*, 235); *Garsionis* (doc. de Manlleu, a. 1169, *Cart. St. Cugat III*, 232) i en tinc avui altres dades de *Bna.* i una altra de 1313. Però encara més en textos basco-navarresos, i amb caràcter de prenom: *Garzion* en docs. de 1165, 1197, i dos del S. XIII (Mitxelena, *Fo. Li. Va. I*, 51); i gc. *Gachon* en el Gers (Polge, *Rev. Int. On.* XVIII, 244). D'aquí *Cala Gració* a la costa d'Eivissa (nomencl. mar., núm. 51). I *La Gassiona* pda. val., te. Cabanes de l'Arc (XXIX, 123.22).

Acabo amb l'estudi d'un nom que hom en suposa derivat compost; però tan problemàtic que acabarem per judicar-lo parònim casual: El Torrent de RAFAL-GARCÉS a *Mall.* (Masc. 18A10) que provinent de la Serra de Tramuntana, prop de L'Ofra, va, pels termes de Binissalem i Lloseta,² cap a Inca, i a desembocar a la Bufera d'Alcúdia. ¿Compost de *rafal* i el NP *Garcés*?

Però és que no és un *rafal* ni ha estat mai nom de possessió ni de casa ni de poblat. Ja el porta el mapa Despuig, però només com torrent; que si mai hagués estat possessió prou ho sabia el Cardenal Despuig. Per aquesta estranyesa probablement ja van desconfiar En Moll i Mn. Alcover, que no en diuen res enlloc (*AlcM* ni en el gros estudi d'Alcover, *BDLC* XIV, ni una línia; cap etim. en el *Corpus* de Masc., s. v. *rafal*).

Veig clar que hem de mirar aquesta anàlisi amb el major escepticisme. No sols per aquestes raons: perquè *Garcés* no consta mai en cap comarca catalana (llevat d'algun metec); i fins en castellà fou cosa de Castella (com patronímic, suposo), ni tan sols d'Aragó, Gascunya etc. I perquè no hi ha hagut mai *rafal* ni poblat; tot i no ser nom de data recent: vora aquest torrent en te. de Binissalem, consta que hi hagué un combat, amb gran matança dels pobres agermanats, en la guerra civil de 1522³ (Ferragut, *Catálogo d. l. Sección Hist. del Arch. Munic. de Binissalem* 1953, p. VIII),⁶⁰

no citant la forma exacta del nom en el document.

En fi la veu popular desment també el nom en aquesta forma: a Lloseta me l'anomenaren *tořen da la fàrgansés* (XL, 53.2a); a Inca, els uns *t. d. l. fàragansés* (XL, 48.13) els altres igual que a Lloseta (XL, 44.17); a Binissalem dubtaven del nom; i és perquè des d'Inca en avall, segons el Masc., li donen un altre nom, ben diferent: Torrent de *Vinagrella*.

Probablement aquelles formes populars són les úniques antigues i genuïnes. Es deu tractar d'un arabisme disfressat, inconnex amb *rafal* i amb *Garcia*, -cés. Potser *al-farğ al-'asās* 'la terregada (els detritus) dels fonaments'; evolució fonètica: *afargalasés* > *la fargarasés* (amb dissimilació); d'on bifurcació: d'una banda *rafalgar(a)sés* (metàtesi de *r/l*) i per altra banda el popular *la fargansés* (dissimilació *r-r* → *r-n*); és clar que en la forma acceptada per Despuig i Mascaró intervé etim. pop. *rafal*.

Per a l'àr. *farğ* 'argamassa', 'terra llefiscosa' (veg. *DECat III*, 890), val. *fargalada* 'solatge', 'terregada', mall. *terra farga*, home *farg*, amb els NLL *Fàrgalos*, *Fargalit*. D'altra banda, l'àr. cl. 'ass, pl. 'isās, que *RMA* registra en la forma 'asās, pl. 'asāsāt «fundamentum» (402, 13a) i ha donat el cast. *alizace*, port. *alicerce*, alt-arag. *alacé*, ribag. *alasset*, documentat des del S. XIII (*DECH I*, 176a; *DECat I*, 136). Aquest torrent, en efecte, recull els escorrancs de la Serra de l'Ofra, en els fonaments mateixos de la serra. Fins podem imaginar que el seu altre nom *Vinagrella* enclouï una comparació semblant: *ibn agrella* 'el comparable a terra o planta agra'.

¹ Mitxelena: «*Itarsus* en inscr. aquitanas, que ha sido comparado con el vco.-fr. *hartz* 'oso' (*Fon. Hi. Vca.*, 206); cf. Whatmough, *Dial. Anc. Gaul* 61.7. I és almenys curiós veure que aquest cita un *Carsia* i un *καρθυλιττανος* (pp. 61, 73). — ² Diu que hi van trobar en un racó d'aquest torrent la imatge de la Mare de Déu per a la qual erigiren una ermita: *Corpus Top.* de Mascaró I, 398). — ³ No sé si hi fa confusió (per part de Quadrado o més aviat de Lladó) amb la 1.ª guerra civil, car Quadrado parla de *Rafalgarcés* en l'any 1451 en *Forenses y Ciudadanos*, 2a. ed., p. 153 (1a. ed., 172), entre Benissalem i Inca. Amengual (que era de Binissalem) en una nota de la *Gram. Mall.*, p. 244, ho relaciona amb uns «*Rahal Alhacen*, o *Almornarcez*» però aquest es deu fer un embolic entre *Rafalgarcés* i *Morneta* que és a Binissalem (vol. I, 212; Despuig) i un *Rahal Alhazin*, l'únic que veig en el *Rept.* (Bof., 11 i 80): nom àrab trivial (*hazin* 'trist, mesquí') però sense cap relació amb tot això.

Garcipollera (arag.), V. Vall (δ), s. v. *Vallcebollera Garda*, V. *Biniguarda*, vol. I, 164

GARDENY

L'antic castell dels afores de Lleida.

PRON. LOC.: recordo *gardéy* de les enq. de 1957